DOMSTOLENS DOM (anden afdeling)
8. oktober 1986 *

I de forenede sager 169/83 og 136/84

1) **Gerhardus Leussink,** tjenestemand ved Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, Bruxelles,

2) **Maria Brummelhuis,** gift med Gerhardus Leussink, Bruxelles,

3) **Monica Leussink,** datter af Gerhardus Leussink, Bruxelles,

4) Ovennævnte **Maria Brummelhuis** og **Gerhardus Leussink** som værger for deres børn:

   a) **Mirjam Leussink,** født den 14. december 1966,

   b) **Mechteld Leussink,** født den 12. december 1968,

   c) **Maud Leussink,** født den 15. marts 1971,

   alle med bopæl i Bruxelles

ved advokaterne B. Humblet og E. Lebrun, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat T. Biever, 83, boulevard Grande-Duchesse Charlotte,

sagsøgere,

mod

Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, ved H. van Lier, Kommissionens juridiske tjeneste, som befuldmægtiget, bistået af advokat P. Vercruysse, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos G. Kremlis, Kommissionens juridiske tjeneste, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: Nederlandsk.

angående, for så vidt angår sag 169/83, annullation af det stitiende afslag på sagsøgerne Maria Brummelhuis' og børnene Monica, Mirjam, Mechteld og Maud Leussink's ansøgning om erstatning — med forbehold af senere ændringer — på 3 mio BFR til Maria Brummelhuis og 1 mio BFR til hvert af børnene for den ikke-økonomiske skade, sagsøgerne har lidt som følge af den arbejdsulykke, der har ramt Gerhardus Leussink, med rente 12% p. a. fra 5. april 1983 til betaling sker, og,

for så vidt angår sag 136/84, annullation af det stiltiende afslag på sagsøgeren Gerhardus Leussink's ansøgning om erstatning — med forbehold af senere ændringer — på 5 mio BFR som følge af den ikke-økonomiske skade, han har lidt som følge af samme ulykke med rente 12% p. a. fra 5. april 1983 til betaling sker,

samt endelig i begge sager en påstand om, at Kommissionen tilpligtes at betale ovennævnte beløb,

har

DOMSTOLEN (anden afdeling)

sammensat af afdelingsformanden T. F. O'Higgins, dommerne O. Due og K. Bahlmann,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn
justitssekretær: assisterende justitssekretær J. A. Pompe

på grundlag af retsmøderapporten som suppleret efter den mundtlige forhandling den 29. maj 1986,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 26. juni 1986,

afsagt følgende

DOM

1 Ved stævning, indgivet til Domstolens justitskontor den 23. maj 1984 (sag 136/84), har G. Leussink, tjenestemand i lønklasse B1 ved Kommissionen, i medfør af EØF-traktatens artikel 179 anlagt sag med påstand om tilkendelse af 5 mio BFR, med rente 12% p. a. fra 5. april 1983 til betaling sker, i erstatning for ikke-økonomisk skade, han har lidt som følge af en arbejdsulykke.

2 Ved stævning, indgivet til Domstolens justitskontor den 2. august 1983 (sag 169/83), har M. Brummelhuis, gift med Leussink, og ægteparrets fire børn, Monica, Mirjam, Mechteld og Maud, de tre sidstnævnte ved deres forældre i egenskab af værger, i medfør af EØF-traktatens artikel 178 og artikel 215, stk. 2, anlagt sag med påstand om tilkendelse af 3 mio BFR til M. Brummelhuis og 1 mio BFR til hvert af børnene, med rente 12% p. a. fra 5. april 1983 til betaling sker, i erstatning for ikke-økonomisk skade, som de har lidt som følge af ovennævnte arbejdsulykke.

3 Domstolen har ved kendelse besluttet at forene de to sager med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

4 Den 7. april 1978 blev Gerhardus Leussink udsat for en traffikulykke i Forbundsrepublikken Tyskland, da han under en tjenesterejse var passager i en bil, som tilhørte Kommissionen, og som blev ført af en anden tjenestemand ved samme institution. Leussink blev hårdt kvæstet og lider nu af en række vedvarende eftervirkninger. Han har imidlertid kunnet genoptage sit arbejde ved Kommissionen.

5 Lægeudvalget, som blev nedsat i henhold til artiklerne 21-23 i ordningen om dækning af risikoen for ulykker og erhvervssygdomme hos tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber (herefter benævnt »ordningen«), besluttede at fastsætte invaliditetsgraden for Leussink's vedvarende invaliditet som følge af ulykken til 75%, heraf 10% for psykisk og ikke-økonomisk skade. I overensstemmelse hermed modtog Leussink 7 254 042 BFR i henhold til bestemmelserne om dækning af risikoen for ulykker, jfr. vedtægtens artikel 73 og ordningen.

6 Leussink har gjort gældende, at erstatningen kun dækker de økonomiske følger af ulykken og ikke den ikke-økonomiske skade. Han har herved fremhævet, at han rent fagligt har opgivet ethvert håb om forfremmelse og lever i stadig frygt for ikke altid at kunne leve op til de stillede krav. Med hensyn til hans privatliv er forholdet til kone og børn samt venner definitivt ødelagt. Endelig kan han ikke længere drive sport eller nyde dagliglivets glæder.

7 Maria Brummelhuis og de fire børn har krævet erstatning for den ikke-økonomiske skade, de har lidt som følge af, at deres ægtefælle henholdsvis far har ændret karakter og personlighed efter ulykken, hvorved familieforholdet er blevet stærkt belastet.

8 Kommissionen har for det første anført, at dækningen af risikoen for ulykker, jfr. vedtægtens artikel 73 og ordningen, er en endelig erstatningsordning, som udelukker ethvert krav efter almindelige retsregler. For det andet har Kommissionen fralagt sig ethvert ansvar for ulykken, og den anfægter omfanget af de påståede skader og årsagsforbindelsen mellem ulykken og skaderne.

9 For så vidt angår sagens faktiske omstændigheder og parternes anbringender, henvises til fremstillingen i retsmøderapporten.

Forholdet mellem dækningen ifølge vedtægten og kravet om supplerende erstatning i henhold til almindelige retsregler

10 For det første skal det undersøges, om dækningen af risikoen for ulykker, jfr. traktatens artikel 73 og ordningen, kan anses for en udtømmende erstatningsordning, som i tilfælde af arbejdsulykker, som Kommissionen har hævdet, udelukker ethvert andet krav på erstatning efter almindelige retsgrundsætninger.

11 Der er tale om en almindelig forsikringsordning med bidrag, hvorefter der ydes erstatning for ulykker under og uden for tjenesten. Retten til ydelser er uafhængig af den person, der har forårsaget ulykken, og det herved pådragne ansvar. Der udbetales faste ydelser, som beregnes på grundlag af invaliditetsgraden og tjenestemandens grundløn. Ordningen indeholder bestemmelser vedrørende søgsmål mod

den ansvarlige tredjemand. Den bestemmer, at tjenestemanden overdrager sine rettigheder og sin søgsmålsret mod tredjemand til Fællesskaberne, men giver tjenestemanden fortrinsret til de beløb, der herved måtte udbetales til Fællesskaberne, i det omfang det kan være nødvendigt for at sikre tjenestemanden fuld erstatning. Ordningen indeholder derimod ikke bestemmelser om supplerende krav over for institutionen.

12 Den fortrinsret, som tjenestemanden herved opnår, når en tredjemand er ansvarlig for ulykken, viser, at ydelserne ifølge ordningen ikke i alle tilfælde kan antages at sikre fuld erstatning. Det fremgår i øvrigt af det forhold, at der er tale om faste ydelser beregnet blandt andet på grundlag af tjenestemandens løn. Denne beregningsmetode er klart uegnet, når den indtrådte skade er uden forbindelse med skadelidtes erhvervsmæssige beskæftigelse.

13 Da ordningen ikke indeholder udtrykkelige bestemmelser herom, kan det herefter fastslås, at der ikke er støtte for at antage, at tjenestemanden og de øvrige ydelsesberettigede er udelukket fra at kræve supplerende erstatning, når institutionen ifølge almindelige retsregler er ansvarlig for ulykken, og ydelserne efter tjenestemandsvedtægtens ordning ikke er tilstrækkelige til at sikre fuld erstatning for den lidte skade.

14 For det andet skal det afgøres, om Kommissionen kan pålægges ansvaret for ulykken, og i så fald dels, om ydelserne ifølge vedtægten er utilstrækkelige til at sikre fuld erstatning, dels, om årsagsforbindelsen er tilstrækkelig bevist i retlig henseende.

Kommissionens ansvar

15 Kommissionens anbringende, hvorefter det eventuelle ansvar skal fastlægges på grundlag af tyske retsregler vedrørende trafikulykker som *»lex loci delicti commissi«*, kan ikke lægges til grund, da sagsøgeren under en af Kommissionen godkendt tjenesterejse var passager i en bil tilhørende Kommissionen, som blev ført af en anden tjenestemand ved Kommissionen. Der er således tale om en arbejdsulykke, og det skal fastslås, om Kommissionen som arbejdsgiver har udvist

tilstrækkelig agtpågivenhed ved eftersynet, vedligeholdelsen og anvendelsen af tjenestevognen.

16 Ifølge et teknisk syn og skøn foretaget på begæring af den tyske anklagemyndighed skyldtes ulykken, at slidbanen på et af dækkene løsnede sig. Der angives i erklæringen flere årsager hertil, hvoraf nogle kan tilskrives utilstrækkelig vedligeholdelse eller eftersyn af bilen eller skødesløshed i forbindelse med brugen. Kommissionen har ikke fremført nogen beviser, som gør det muligt for Domstolen at afgøre, hvilket af disse forhold, der kan have forårsaget, at slidbanen blev revet af.

17 Da Kommissionen bedst var i stand til at fremføre beviser herom, må usikkerheden komme den til skade. Sagsøgernes opfattelse, hvorefter ulykken skyldes ansvarspådragende uagtsomhed fra Kommissionens side, må derfor lægges til grund.

Skaden og årsagsforbindelsen

18 Efter det oplyste kan Domstolen fastslå, at Leussink's yderst alvorlige kvæstelser har medført ikke-økonomiske virkninger, navnlig for så vidt angår hans familieliv og hans forhold til andre. Herved opstår en ikke-økonomisk skade, som giver ret til erstatning. Der kan ikke på grundlag af de foreliggende oplysninger rejses tvivl om årsagsforbindelsen mellem ulykken og den indtrufne skade. Med hensyn til Leussink's påstand skal det således blot afgøres, om — og i bekræftende fald i hvilket omfang — de i henhold til tjenestemandsvedtægtens ordning udbetalte ydelser kan anses for en passende erstatning.

19 Som Domstolen har fastslået i dommen af 2. oktober 1979 (B. mod Kommissionen, sag 152/77, Sml. s. 2819) skal der ved fastsættelsen af invaliditetsgraden i henhold til vedtægtens ordning tages hensyn til de psykiske og ikke-økonomiske virkninger. Fastsættelsen af invaliditetsgraden til 75% viser, at et sådant hensyn blev taget i den foreliggende sag. Invaliditetsgraden for nedsættelse af høre-, lugte- og smagssansen blev forhøjet med 10% for psykisk og ikke-økonomisk skade. Sidstnævnte sats svarer til en erstatning på næsten 1 mio BFR.

20 Når henses til de usædvanlig alvorlige ikke-økonomiske virkninger, som ulykken har haft for Leussink, finder Domstolen det imidlertid rimeligt at tilkende ham yderligere 2 mio BFR i erstatning med rente 8% fra datoen for sagsanlægget, nemlig den 23. maj 1984.

21 For så vidt angår de af Leussink's hustru og børn nedlagte påstande om erstatning som følge af ulykkens virkninger for familielivet, kan det fastslås, at også familien har lidt som følge af ulykken og de eftervirkninger, navnlig af psykisk art, som de har haft for Leussink. Det fremgår navnlig af de fremlagte lægeattester og udtalelser fra børnenes skole.

22 Skønt der ikke kan rejses tvivl om disse følger eller om årsagsforbindelsen med ulykken, kan det imidlertid fastslås, at de direkte skyldes den af Leussink lidte skade, og at de ikke er omfattet af de eftervirkninger, som Kommissionen kan holdes ansvarlig for i sin egenskab af arbejdsgiver, hvilket bekræftes af det forhold, at der ifølge retsordenen i de fleste medlemsstater ikke hjemles erstatning for sådanne følger.

23 Følgelig vil Kommissionen være at frifinde, for så vidt angår den af Maria Brummelhuis og Monica, Mirjam, Mechteld og Maud Leussink nedlagte påstande.

Sagens omkostninger

24 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, dømmes den tabende part til at afholde sagens omkostninger. Da Kommissionen har tabt i sag 136/84, skal den betale omkostningerne i denne sag.

25 For så vidt angår sag 169/83, bemærkes, at Domstolen i henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 3, første punktum, kan ophæve sagens omkostninger helt eller delvis, hvis der foreligger ganske særlige grunde. Skønt sagen er anlagt i medfør af EØF-traktatens artikel 178, tager tvisten udgangspunkt i forholdet mellem tjenestemand og institution. Det i procesreglementets artikel 70 fastsatte

princip, hvorefter institutionerne selv bærer deres egne omkostninger i sager anlagt af tjenestemænd ved den pågældende institution, finder derfor anvendelse. Følgelig bør hver part betale sine omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (anden afdeling)

1) **Kommissionen betaler Gerhardus Leussink 2 mio BFR med rente 8% p. a. fra 23. maj 1984.**

2) **Kommissionen frifindes, for så vidt angår de af Maria Brummelhuis, gift Leussink, og Monica, Mirjam, Mechteld og Maud Leussink nedlagte påstande.**

3) **Kommissionen betaler omkostningerne i sag 136/84.**

4) **Hver part betaler sine omkostninger i sag 169/83.**

O'Higgins Due Bahlmann

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 8. oktober 1986.

P. Heim
Justitssekretær

T. F. O'Higgins
Formand for anden afdeling